

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

218 - LAND FOR PEACE - PART 2

OU ISRAEL CENTER - SPRING 2021

- In Part 1, we looked at some of the underlying halachic and hashkafic issues concerning the question of giving away land in Eretz Yisrael for peace.
- We saw two initial significant issues: (i) Whether there is an ongoing mitzva to conquer and settle in Eretz Yisrael and, if so, whether this is breached by giving away land for peace.
(ii) Whether *pikuach nefesh* is an overriding factor in the mitzva to conquer and settle the Land.
(iii) The halachic prohibition of selling land in Eretz Yisrael to non-Jews in order to avoid weakening the Yishuv.
- Also central to the halachic debate is the political and security reality. Will Jewish lives be saved or risked through such a move and who are the people trusted to make that assessment!?

A] BIBLICAL AND HISTORICAL PRECEDENTS

A1] AVRAHAM'S TREATY WITH THE PELISHTIM

1. (א) ויהי אחר הדברים האלה - כל מקום שנא' אחר הדברים האלה מחוזר על הפרשה שלמעלה. אחר הדברים האלה - שהרג אברהם את המלכים, אמר לו הק' אל תירא אברהם - מן האומות. ויהי אחר הדברים האלה - שנולד יצחק, ויוגד לאברהם לאמר עוד וצחוק ילד את רבקה. וכן אחר הדברים האלה - שהגיד מרדכי על צגתן ותרש, גדל המלך אחשוורוש את המן, שרצה להרוג את מרדכי והועיל לו מה שהליל את המלך ונתלה המן.
אף כאן אחר הדברים - שכרת אברהם ברית לאצוימלך לו ולניניו ולנכדו של אברהם ונתן לו שבע כצעות האל. וחרה אפו של הק' על זאת שהרי ארץ פלשתים בכלל גבול ישראל והק' ניוה עליהם לא תחיה כל גשמה. וגם ציבוע מטילין על ערי חמשת סרני פלשתים גורל. לכן והאלהים נסה את אברהם - קינתרו וליערו כלומר נתגאיתו צדן שנתתיו לחרות צרית צניכס וצין צניהס? ועתה לך והעלהו לעולה, ויראה מה הועילה כריתות צרית שלך! וכן מלאתי אחרי כן צמדרש של שמואל ויהי ארון ה' צארץ פלשתים שבעה חדשים. כה' את שבע כצעות האל תקח מידי. אמר לו הק' אתה נתתה לו שבע כצעות, חייך שצניו עושים שבע מלחמות עם בניך ונולחין אותן. ד"א חייך שצניו הורגים שבע לדיקים מצניך ואילו הן - שמשון, חפני, ופנחס, שאול, ושלשה צניו. ד"א חייך שצניו מחריבים שבע משכנות, ואילו הן אוהל מועד, וגלגל, נוצ, ושילה, [וגבעון], וצית עולמים [תרין]. ד"א שארון מחזיר צדקה פלשתים שבעה חדשים. נסה קונטרס ארי"ה (contrarier)

רשב"ם בראשית כב:א

The Rashbam clearly understands that the Akeida was a direct consequence of Avraham entering into a peace treaty with the Pelishtim. Avraham now had the confidence, as a father, to gamble with the future of his offspring. God therefore made it very clear to him that this confidence was misplaced! The Rashbam also quotes Midrashim (which he rarely does in his commentary) linking the peace treaty made by Avraham with future disasters suffered by the Jewish people.

A2] SHLOMO'S GIFT OF 20 CITIES TO CHIRAM

2. (ו) ויהי מקצה עשירים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים את בית ה' ואת בית המלך: (יא) חירם מלך צר נשא את שלמה בעצי ארזים ובעצי ברזשים ובזהב לכל חפצו אז נתן המלך שלמה לחירם עשרים עיר בארץ הגליל: (יב) ויצא חירם מצר לראות את הערים אשר נתן לו שלמה ולא ישרו בעיניו: (יג) ולאמר מה הערים האלה אשר נתתה לי אחי ויקרא להם ארץ כבול עד היום הזה:

מלכים א פרק ט

Sefer Melachim recounts that Shlomo gave 20 cities in the Galil to Chiram in return for all the gold and wood that Chiram had sent him. But this did not actually help him! Chiram rejected the gift as sub-standard since they would not produce any crops!

1. To impede or frustrate.

3. (א) וַיְהִי מִקֵּץ עֶשְׂרִים שָׁנָה אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת־בַּיִת ה' וְאֶת־בַּיְתוֹ: (ב) וְהָעָרִים אֲשֶׁר נָתַן חִירָם לְשְׁלֹמֹה בָּנָה שְׁלֹמֹה אֹתָם וַיּוֹשֶׁב שָׁם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

דברי הימים ב' ח"א, ב

In Divrei Hayamim, it states that Chiram gave cities to Shlomo which he settled with Jewish people!

4. (יג) וַיֹּאמֶר מֶה הָעָרִים. ר"ל הלא לא יולאו פרי תבואה כפי האורך, ויקרא להם ארץ כבול. ר"ל, ארץ חול שאינו עושה פירות. ונתן לו את הערים בחזרה. וזה שנזכר בדברי הימים שהערים אשר נתן חירם לשלמה (ר"ל שנתן לו בחזרה) זכה שלמה אותם ויושב שם את בני ישראל שהם יעזבו אדמתה ויתנו העשרים אלף כורים לחירם, ועיי"כ נשאר זיניהם ההתקשרות להבא ...

מלבי"ם מלכים א פרק ט פסוק יג

The Malbim explains that Chiram gave BACK the cities to Shlomo who settled them with Jews and turned them into the most productive of regions! He then sent the crops back to Chiram as payment.

- The moral of the story seems to be that (i) giving away land² in Eretz Yisrael will not be effective; and (ii) the Jews are able to make Eretz Yisrael productive in ways that others cannot!

A3] CHIZKIYAHU'S ATTEMPT TO APPEASE THE ASSYRIANS

5. תנו רבנן: ששה דברים עשה חזקיה המלך, על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו ... קיצץ דלתות של היכל ושיגרן למלך אשור - ולא הודו לו. (רש"י - שכיב לו לצטות צדקו צרוך הוא, שאמר (מלכים ב' י"ג:ד) וַיִּגְמָלֵנִי אֱלֹהֵי הָאֵרֶץ הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ

פסחים נ"ו.

Chizkiyahu stripped the gold off the doors of the Temple and sent it to the king of Ashur as a tribute. He was criticized by Chazal for doing so since this showed a lack of bitachon in God's promise (through Yeshayahu) to save them from Ashur.

- Is this intended to teach us to have more bitachon? Or is the message that Chizkiyahu should have listened to the prophecy? Unfortunately, we do not have the benefit of nevu'a, so what should we do?

A4] R. YOCHANAN BEN ZAKAI'S DEAL WITH THE ROMANS

6. אמר ליה [אספסינוס קיסר] ... בעי מינאי מידי דאתן לך. אמר ליה: תן לי יבנה וחכמיה, ושושילתא דרבן גמליאל, ואסוותא דמסיין ליה לרבי צדוק. קרי עליה רב יוסף, ואתימא רבי עקיבא: (ישעיהו מד:כה) מְשִׁיב חַכְמִים אַחֲזֵר וְדַעְתָּם יִשְׁכַּל. איבעי למימר ליה לשבקינהו הדא זימנא! והוא סבר, דלמא כולי האי לא עביד, והצלה פורתא נמי לא הוי (רש"י - דלישצק לירושלים לא עביד ליה ...)

גיטין נ"ו:

Rabban Yochanan ben Zakai agreed with Vespasian to 'give him' Yerushalayim in return for saving the remnant of the Sanhedrin.

- Is this in any way a precedent? If R. Yochanan ben Zakai negotiated, should we? His situation was quite different to ours in that the Jewish people were in a desperate state and he had very little choice. On the other hand, R. Akiva criticized him strongly for that decision. Should one fight even in a desperate situation?

7. וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו. כיון שראה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו: נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מפני מה אתה בוכה? אמר להם: אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי - אין כעסו כעס עולם, ואם אוסרני - אין איסורו איסור עולם, ואם ממיתני - אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון - אף על פי כן הייתי בוכה. ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, שאם כועס עלי - כעסו כעס עולם, ואם אוסרני - איסורו איסור עולם, ואם ממיתני - מיתתו מיתת עולם, ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון. ולא עוד, אלא שיש לפני שני דרכים, אחת של גן עדן ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי - ולא אבכה?

ברכות כ"ח:

Rabban Yochanan Ben Zakai wept on his deathbed, unsure of whether his actions would take him to Gan Eden or Gehinom! Many mefarshim relate this back to his epoch-changing decision when facing Vespasian, for which he knew that many people criticized him deeply. Did he make the correct decision?

2. It is also unclear if the actual cities were originally given away to Chiram and placed under non-Jewish sovereignty or if only the tax-revenues from them were given away.

8. תני ר' שמעון בן יוחי עקיבה ר' היה דורש (במדבר כד:י) *דַּלְדַּלְךָ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב*. ר' עקיבה כד הוה חמי בר כוזבה הוה אמר 'דין הוא מלכא משיחא'. א"ל ר' יוחנן בן תורתא - עקיבה, יעלו עשבים בלחיך ועדיין בן דוד לא יבא! א"ר יוחנן קול אדריינוס קיסר הורג בביתר שמונים אלף ריבוא

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ז

Rabbi Akiva, who was so critical of R. Yochanan's decision at the time of the Churban, was himself criticized for making the wrong call in identifying Bar Kochba as the Mashiach!

9. *וְיָרַץ עֵשָׂו לִקְרֹאתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל-צְוֹאָרוֹ וַיִּשְׁקֶהוּ וַיִּבְכּוּ. ספורנו: נהפך לזו כמו רגע זהכנעותיו של יעקב. כענינו בגלות עם בני עשו ... כן צרינוי זית שני לא היה נחרצ זית מקדשנו כמו שהעיד רבי יוחנן בן זכאי באמרו צרינוי דאית בן לא שבקינן (גיטין כו:)*

בראשית לג:ד וספורנו שם

The Seforno writes that, just as Esav reached a moment of true reconciliation for Yaakov when he witnessed Yaakov's submission before him, so too if the zealots of the Jewish Revolt against the Romans had submitted to the might of Rome, the Second Temple need not have been destroyed.

10. Rabban Yochanan ben Zakkai elects to make a smaller request in order to be certain that his request will be approved. His calculation is realistic, pragmatic, practical, and based on facts. He makes his calculation out of uncertainty as to what exactly the Romans will be prepared to allow. This leader of Israel adopts a self-consciously cautious approach: the spiritual future of the Jewish nation is not to be gambled with, and we do not ignore realistic, practical considerations. Sometime we are even prepared to suffice with 'saving a little' so long as it is the more certain option.

The Gemara presents a dissenting view, but this fact in and of itself testifies to Rabban Yochanan ben Zakkai's approach at this moment of crisis, faced with the danger of annihilation he is fully aware of opposing views, which interpret his decision as weakness and submission.

As his life is about to end, he delves into his past to re-evaluate his ways and his actions. He is aware of the background to his decision and the considerations that led to it, but fears that perhaps he was mistaken; perhaps he chose the easier option rather than the more correct one. This doubt breaks down his internal barriers and he bursts into tears of pain and sorrow, repentance and regret. God has placed us in a world of doubt, and the measure of certainty which had allowed him to reach his decision was unavailable to him when he looked back on it.

Beyond the question of values and the relative weight to be assigned to various considerations, there is the question of the pace of decision-making. On Yom Yerushalayim we heard an account, related in the name of one who was present in the room, of a meeting between Prime Minister Netanyahu (in his first term) and US Secretary of State Madeline Albright. The Secretary of State strongly admonished the Prime Minister for his plans to build in Jerusalem, and threatened that the United States would remove its support for Israel at the United Nations if Israel did not comply with its demand to cease building. The Secretary of State said that she understood this was a hard decision and gave the Prime Minister three days to respond. The Prime Minister replied that he required no time to consult and to formulate an answer; he refused on the spot to comply with the American demands.

I mention this episode not because I wish to advocate a specific political approach, but because it touches on key issues of morality and public life, including decision-making processes and consideration of values and halakha in matters of supreme importance.

When a political leader needs to make a decision concerning the entire community, can he risk jumping to a decision just because he may otherwise be considered weak or hesitant? Perhaps he needs to consult, to meditate, to gird himself for three days. How can anyone have the audacity to say that a decision of this sort, affecting the lives of many people, must be taken on the spot? Can all of this be dismissed with a wave of the hand, scorning considerations of the real world and glorifying instant decision-making? Obviously, Jerusalem is a unique place in the world, and the very thought that part of it could be given up causes us to tremble. But a public leader cannot make a decision merely on the basis of trembling. A leader needs to learn from the example of Rabban Yochanan ben Zakkai; he, too, was dealing with the question of Jerusalem. Unlike some people today, he did not believe that decisions regarding Jerusalem are to be divorced from all rational considerations.

....

Why Did Rabban Yochanan ben Zakkai Weep? Sich'a of R. Aharon Lichtenstein, May 13, 2010

11. כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצוות לפי שעה כדי שיתקיימו כולם כדרך שאמרו חכמים הראשונים חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה

רמב"ם הלכות ממרים פרק ב הלכה ז

Although not in the specific context of Eretz Yisrael, the Rambam rules that, just as it may be necessary to amputate a limb to save a live, so too the Sanhedrin may sometimes abrogate parts of Torah to save the Torah as a whole. However, we do NOT have a Sanhedrin today, so who can make that call!

B] WHO SHOULD DECIDE?

- We will see below that many poskim rule that it is ALWAYS prohibited to exchange ANY Land in Eretz Yisrael for peace. It is hard to judge whether this halachic view is a clear majority but it certainly a very mainstream position.
- However, all of those poskim who argue that it IS permissible in principle to exchange Land for peace also rule that the matter depends solely on the assessment of Israel's security/military experts as to whether this decision is likely to save Jewish lives in the long term or to cost them. The problem is that these experts: (i) are very unlikely to agree, making it impossible to reach a clear consensus and very difficult to reach a conclusion; (ii) are clearly open (on both sides) to accusations of political bias. It goes without saying that the actual politicians will disagree vociferously on the issue. So what should we do and how should we decide?
- R. Herschel Schachter³ addresses the question of how to proceed where it is not clear whether an exchange of Land will or will not lead to peace, and there is expert opinion in both directions.
- He compares the situation to that of a sick individual who must decide whether to engage in a medical treatment which, if successful, would prolong his life, although with painful side effects. In such a situation, where there is no medical consensus on whether the treatment should take place, the decision is left to the sick individual⁴. So too, in the case of a nation in danger, faced with different solutions of dubious value, R. Schachter rules that the decision should be placed in the hands of the majority of those affected⁵.
- Professor Eliav Schochetman⁶ strongly disagrees on a number of grounds:
 - (i) He understands (as do most poskim⁷) that the wars being fought in our times against the Arabs are classified halachically as *milchemet mitzva* and, as such, the issues of *pikuach nefesh* and the view of the people, are irrelevant.
 - (ii) He regards the question of whether lives will be saved in the long term as unanswerable and therefore also irrelevant.
 - (iii) EVEN if our situation is not *milchemet mitzva* and therefore the issue of *pikuach nefesh* becomes halachically relevant, he rejects the comparison to the case of the sick person, as presented above. Rather, the issue of Land for peace is more akin to a fatally sick person who has an option to undergo a dangerous medical procedure which some doctors believe could cure the patient but which other doctors believe will KILL them sooner! In such a case, he cites sources⁸ that the patient has no say in the matter, rather the halachic position must be non-intervention - *shev ve'al ta'ase*.⁹ This was also the psak of R. Mordechai Elyahu, even in a situation whether a majority of doctors recommended undergoing the procedure and only a minority of doctors believed that it would be fatal. As such, in our situation, he argues that the people should NOT have a deciding vote, nor should we follow a majority of security experts, unless the situation is clearly desperate¹⁰.
 - (iv) He places the burden of proof on those advocating in favor of ceding territory to show that it will improve the long term security situation.
 - (v) In matters of halachic disagreement the majority view of the people is NEVER legitimate as a means of solving the machloket.

12. אם התלמיד הוא מפורסם שהוא בגדר שיכול לנדות לכבודו ונדויו נדוי אין ספק שאין יכולת ביד הקהל להסכים שלא יהא נדויו נדוי, ושלא יהא המנודה נוהג בדברים שהמנודה חייב לנהוג בהם. וכן שלא ינהגו עמו העם כדין מנודה. וכי יכולין הקהל להתיר האסור! ומה בקום ועשה!!! שהרי הוא אסור לכבס ולספר וכן העם חייבין להתרחק ממנו ושלא נישב בתוך ארבע אמותיו. וכ"ש אם כונתם בהסכמה ההיא מפני שענים צרה בכבוד תלמידי חכמים כי אלו אין הסכמתם ומנינם כלום. כי קשר רשעים הוא זה וקשר רשעים אינו מן המנין (סנהדרין כו.)!

שו"ת הריב"ש סימן סא

*The Rivash was asked whether the community could 'undo' a cherem where they did not agree with the Rav who had placed a certain person in cherem. He responded that the people have no authority in a halachic matter of this nature, and that their decision is considered to be that of a 'keshar resha'im'*¹¹.

- (vi) Since Eretz Yisrael is the inheritance of all Jews - past present and future - no person, body or group, not even the King, has the right to cede this to non-Jews.
- (vii) Ultimately the Land belongs to God (שמות יט:ה) כִּי-לֹא יִכְלֹא אֱלֹהִים לְהַחֲרִיבָהּ and no one can give it away.

3. Journal of Halacha and Contemporary Society, 16:79-80. Rabbi Shlomo Riskin takes a similar approach in an article on Land of Peace in Techumin 16 (1996) pp233-242.

4. See Nishmat Avraham, Yoreh Deah 155:2 and 349:3, and Be'lkvei HaTzon 34.

5. R. Schachter defines which group this majority must be taken from: they must be (i) Jews; (ii) who actually live in Israel; (iii) who are married to Jews and (iv) are *ma'aminim*.

6. Techumin 17 (1997) pp107-120. Prof. Shochetman is Emeritus Professor of Mishpat Ivri in Hebrew University and author of many books on halacha and issues of legal authority.

7. Rabbi Riskin, in his article, argues that these wars may be *milchemet reshut*.

8. Specifically, Shu't Radvaz 1:66.

9. Prof. Shochetman quotes Nishmat Avraham (YD p265) that an experimental drug may only be taken if the doctors believe there to be a much greater chance of success than failure. He accepts that where all doctors agree that the patient will certainly die soon if there is no medical intervention, then many poskim rule that it is permitted to undergo a procedure even if the majority of doctors advise that it will likely kill the patient, but that there is a small chance of success (see fn 26 of his article for references). However, Prof. Shochetman argues that the current situation in Israel is definitely NOT comparable to a case where the patient will certainly die!

10. As in the case of R. Yochanan ben Zakkai and the Romans.

11. Prof. Shochetman quotes R. Yehuda Asod (Shu't Yehuda Ya'ale 1 OC 36) that this designation of 'keshar resha'im' applies even if the people are otherwise observant in halacha, and even if there are rabbanim who agree with the people. This obviously becomes more difficult, since the disagreement of other rabbinic authorities restores the issue as a legitimate halachic debate, which must then be decided on halachic grounds.

C] MODERN VOICES**C1] R. OVADIA YOSEF**

13.

אולם אם ראשי ומפקדי הצבא יחד עם חברי הממשלה, יקבעו שיש פקוח נפש בדבר, שאם לא יוחזרו שטחים מארץ ישראל קיימת סכנת מלחמה מיידית מצד השכנים הערבים, וכזה וכזה תאכל החרב ח"ו, ואם יוחזרו להם השטחים, תורחק מעלינו סכנת המלחמה, ויש סיכויים לשלום בר קיימא, נראה שלכל הדעות מותר להחזיר שטחים מארץ ישראל למען השגת מטרה זו, שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש.

רב עובדיה יוסף, החזרת שטחים מארץ ישראל במקום פקוח נפש, תורה שבעל פה כ"א (1980) עמ' 20

14.

י. מסקנה

המורם מכל האמור, שאם יתברר למעלה מכל ספק, שיהיה שלום אמת בינינו לבין שכנינו הערבים אם יוחזרו להם השטחים, ולעומת זאת קיימת סכנת מלחמה מיידית אם לא יוחזרו להם השטחים – יש להחזיר להם השטחים, משום שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש. ולכן צריך לדון בדבר בכובד ראש כראוי, לאחר חוות דעת מוסמכת ממפקדי הצבא והמדינאים המומחים בענייני בטחון, זכתורה יעשה. והשי"ת יתן בלב שרי הממשלה ויועציה לעשות הכל לטובת היישוב בארץ ישראל, **ויתקנם בעצה טובה** מלפניו. שומר ישראל ישמור שארית ישראל. לא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מלחמה. ושב יעקב ושקט ושאנן, ואין מחריד.

רב עובדיה יוסף, החזרת שטחים מארץ ישראל במקום פקוח נפש, תחומין י' (1989) עמ' 47

Rav Ovadia Yosef ruled in the 1980s that if the expert security establishment in Israel recommended that land should be given to an Arab entity to bring a lasting peace, then it would be halachically permitted to give away parts of Eretz Yisrael for the sake of pikuach nefesh.

15.

.... ברצוני להבהיר את עמדתי בעניין יש"ע. לא פעם הסברתי מכבר כי פסק ההלכה אשר נתתי בזמנו "שטחים תמורת שלום" אינו תקף כלל לרגל המצב הנוכחי. אני התכוונתי אך ורק לשלום אמת, בו ירושלים וסביבותיה ישכנו לבטח, בשלום בשלווה. אולם עתה, עיינו רואות וכלות כי אדרבה מסירת שטחים מארצנו הקדושה גורמת לסכנת נפשות. לא לשלום כזה ייחלנו ולא לנער הזה התפללנו. **לפיכך הסכם אוסלו בטל ומבוטל**, כי אני שלום וכי אדבר המה למלחמה. ואין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים!!

מכתב מרב עובדיה יוסף, כ"ג שבט תשס"ג (2003)

As the Oslo Accords unravelled with the Second Intifada in the early 2000s, Rav Ovadia made it clear that his earlier psak envisaged a REAL prospect of peace, which was clearly not what transpired.

C2] R. HERSHEL SCHACHTER

• R. Herschel Schachter¹² argues that, since Chazal predict (Megilla 17b) that the wars fought by the Jews to secure Eretz Yisrael are themselves part of the redemptive process - מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא - we are forbidden to stop or slow the war since this would be impeding the Geula.

12. Journal of Halacha and Contemporary Society, 16:72-95.

C3] R. MOSHE TZURIEL

16. ה. איסור מסירת שטחי א"י לידי הגויים

כל זאת בדין הציבור, ואילו כל שנכתב בענין ההינצלות מן הסכנה ע"י עזיבת א"י הרי זה אמור רק בדין היחיד הקובע מקום דירה לעצמו. אבל שכלל ישראל ימסור, ואפילו אמה אחת מא"י, לרשות עכו"ם - לא זו בלבד שביטלו בכך מצות כיבוש ומלחמה, שכאמור אין בזה להתייחס כלל לשום שיקול של פקוח נפש, אלא גם עוברים על איסור "ואל ימס לבב אחיו כלבבו" וגם "לא תירא מהם" (דברים כ). זאת אומרת: מותר למי שהוא ירא לנדוד לחו"ל, אבל חס ושלום לו להסכים ולהרשות מסירת א"י לעכו"ם, שעל זה (האופן הראשון) לא דבר אף אחד מכל הראשונים שדברו בנושא זה.

וכבר כתבתי במקום אחר (אוצרות-הרא"ה, עמוד 1344) שתביעת הגויים בזה היא בגדר תביעת הגויים "לעבור על דת", וממילא "ייהרג ואל יעבור" אפילו על ערקתא דמסאנא. וכ"כ הרב צבי יהודה קוק זצ"ל בנושא זה. בכל אופן, לדברי הרמב"ם (הל' ע"ז פ"י) יש בזה איסור דאורייתא של "ולא ישבו בארצך". ובכל מחלוקת הפוסקים, כשא"א לנו לברר יש לנהוג לחומרא ולאסור. ומי שלא יוכל, בגלל הסכנה, עליו לעזוב את הארץ, ולא לעבור איסור חמור זה.

תחומין / כרך יא / הרב משה צוריאלי / המאבק על ארץ ישראל מול אויבינו עמ' 460

Rav Moshe Tzuriel (mashgiach at Yeshivat Sha'alvim) quotes R. Tzvi Yehuda Kook's ruling that it is TOTALLY prohibited for the State of Israel to surrender one inch of Eretz Yisrael in return for a peace treaty. The issue of pikuach nefesh is relevant only to the individual and not to the State. If an individual wishes to leave Israel to live in chu'l for the purpose of pikuach nefesh, that may be permitted. But giving away Eretz Yisrael is in breach of multiple Torah mitzvot and is also considered a direct attack on the Jewish religion, which must be resisted even upon pain of death.

C4] R. TZVI YEHUDA KOOK

17. We have absolutely no right to relinquish control over any piece of Eretz Yisrael. We cannot do this, because we are not the only owners of the Land. We are the emissaries of millions of Jews, not only the Jews of today, but the Jews who will come after us as well. A short while ago, an important Zionist activist told me that an old Russian woman approached him in Vienna and told him, 'Hold onto all parts of Eretz Yisrael for us. Don't relinquish a meter. Soon we will be coming.' There isn't any man who is permitted to make territorial concessions on this Land. Are these kilometers ours? Is someone the owner of them? These kilometers belong to the millions of Jews in Russia and America and throughout the world, no less than they belong to us. We are here as the representatives of the nation of Israel; we are not its owners without them. How can a person not feel ashamed by the thought of making do with a truncated state? No one has the right to relinquish lands which belong to the millions of Jews of all generations. This is a disgrace, a sorrowful shame, and a violation of the Torah, as Halachically derived from ... the verse 'lo techanem' which means - not to give them (gentiles) a place on the Land.

L'Netivot Yisrael

18. The State of Israel is holy . . . Not only can/must there be no retreat from [a single] kilometer of the Land of Israel, God forbid, but on the contrary, we shall conquer and liberate more and more, as much in the spiritual [as in the physical] sense. 'The Glory of Israel does not deceive or change His mind' [I Sam. 15:29]. ... In our divine, world-encompassing undertaking, there is no room for retreat.

Bama'aracha HaTziburit pp 244-46

• In 1937 the Peel Commission in Britain recommended the partition of Palestine into 3 parts - a Jewish state, an Arab state and a British mandatory area. Many leading Rabbis of the time were consulted as to whether it was acceptable to give up a claim to a part of Eretz Yisrael. The following Rabbis took the view that it was biblically prohibited to give up a claim to part of Eretz Yisrael: Rabbis Yaakov Moshe Charlap, Tzvi Pesach Frank, Yechiel Michel Tikuchinsky, Menachem Ziemba, Moshe Amiel and the Gerer Rebbe. The latter brought a verse from the biblical book of Yoel :-

19. וְקִבְצְתִי אֶת-כָּל-הַגּוֹלִים וְהוֹרְדֹתֵימָם אֶל-עַמְּקֵי יְהוֹשֻפֵט וְנִשְׁפָּטֵי עַמְּם שָׁם עַל-עַמִּי וְנִחַלְתִּי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּזְרוּ בְּגוֹלִים וְאֶת-אֶרְצֵי חִלְקוֹ

יואל ז"ב

• At the time, the Peel Partition plan was also the subject of a major disagreement between Ben Gurion, who supported it and Jabotinsky, who opposed it. In the end, their disagreement was irrelevant in practice since the Arabs never accepted it.

C5] R. ELIEZER MELAMED

20.

אסור לתת שטח משטחי ארץ ישראל לנכרים, ואפילו נתינה של רגב אדמה אחד אסור, וכמה איסורים כרוכים בכך:

א מצוות ישוב הארץ: מצוות ישוב הארץ מצווה אותנו לכבוש את הארץ, שנאמר (במדבר לג, ג): "והורשיתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה". ועוד נאמר (דברים יא, לא): "כי אתם עברים את הירדן לבא לרשת את הארץ אשר ה' אלוהיכם נתן לכם וירשיתם אותה וישבתם בה". וכפי שכתב הרמב"ן בהוספות למצוות עשה ד', שמצווה זו קיימת בכל הזמנים. וכן נפסק ב'שולחן-ערוך' (אבן העזר עה), וכן כתב ב'פתחי-תשובה' (שם סק"ו), שכן הסכמת כל הפוסקים. ומבואר שמצוות ישוב הארץ דוחה אף פיקוח-נפש של יחידים, שהרי על פי התורה הננו מצווים לכבוש את הארץ, ואין מלחמה ללא הרוגים, מכאן שבמצוות ישוב הארץ אין מתחשבים בפיקוח-נפש של יחידים (מנחת חינוך תכ"ה). ואם מצווים אנו לכבוש את הארץ, קל וחומר שאין לוותר על חלקים מן הארץ (ועיין לעיל ג, א; ג, ד).

ב סכנת נפשות: על פי המבואר בתלמוד (ערובין מה.), וכפי שנפסק ב'שולחן-ערוך' (או"ח שכט, ו), בכל ויתור, ואפילו קטן לאויב, יש סיכון עוד יותר גדול. ועל כן הורו לחלל שבת ולסכן נפשות, כדי ללחום באויבים שבאו לגנוב קש ותבן מיישוב הסמוך לגבול, משום שאם נוותר להם על קש ותבן כוח ההרתעה שלנו יפגע, ויבואו לכבוש ישובים ולהרוג נפשות. וקל וחומר שאין לוותר לאויב על ישובים שלמים (יסוד זה יורחב בהלכה הבאה).

ג לא ישבו בארצך: בנוסף למצווה הכללית לרשת את הארץ, ציוותה התורה: "לא ישבו בארצך" (שמות כג: לג), ופסק הרמב"ם (הל' ע"ז, י, ו) שבעת שידינו תקיפה, אין להניח למי שאינו 'גר-תושב' לשבת בארצנו. אלא שנחלקו הפוסקים על מי בדיוק חל האיסור. יש אומרים שרק גוי שקיבל על עצמו בפני בית דין לשמור שבע מצוות בני נח מתוך אמונה בה' אלקי ישראל, נחשב 'גר-תושב' ורשאי לגור בארץ בשעה שידינו תקיפה. ויש אומרים, שגם אם הגוי לא קיבל על עצמו במפורש בפני בית דין להיות 'גר-תושב' אם בפועל הוא אינו עובד עבודה זרה ומקיים שבע מצוות בני נח, אין איסור שיגור בארץ ישראל. ולפי דעתם מוסלמים הגונים וטובים יכולים לגור בארץ, שאין באמונתם עבודה זרה. אבל הערבים שצוררים אותנו ודאי אינם שומרים שבע מצוות בני נח, שהרי הם כופרים בה' אלקי ישראל, ותומכים במחבלים הרוצחים ועוברים על "לא תרצח", ואינם מעמידים בית דין שידון את הרוצחים. נמצא שלפי שתי הדעות, בשעה שידינו תקיפה אסור לנו להשאירם בארץ, וקל וחומר שאין לתת להם נחלות שבהם יוכלו להושיב עוד ועוד גויים שאינם שומרים שבע מצוות בני נח (ועיין לעיל בהלכה א).

ד לא תחנם: עוד אסרה התורה "ולא תחנם" (דברים ז, ב), ופרשו חז"ל, שאסור לתת לנכרים חניה בקרקע בארץ-ישראל (עבודה זרה כ, א). ואיסור זה הוא השלמה לאיסור "לא ישבו בארצך", שהאיסור "לא ישבו" חל על כלל ישראל, ואיסור "לא תחנם" חל על כל יחיד, שלא ימכור בית או שדה בארץ ישראל לנכרי שאינו בגדר 'גר-תושב'. וממילא אסור לתת לערבים שאינם שומרים שבע מצוות בני נח כדת וכדין שום חלק מארץ ישראל (ועיין לעיל בהלכה א).

ה לא תמכר לצמיתות: נאמר בתורה (ויקרא כה, כג): "והארץ לא תמכר לצמיתות", ולמד מכאן הרמב"ן על פי חז"ל, שאין למכור שום קרקע מקרקעות ישראל לגוי, משום שהיא לא תחזור ביוכל (רמב"ן מצוות ל"ט רכ"ז). קל וחומר שאסור לתת קרקעות מנחלת אבותינו לנכרים.

ו גזילת בית היחיד: אין לשום מלך ושלטון שבעולם זכות לעקור יהודי מביתו שבארץ-ישראל. משום שהקב"ה הנחיל את הארץ לישראל, ולכל יהודי חלק בארץ, ולשום שלטון אין סמכות לגזול את נחלתו ולעוקרו מביתו שקנה או בנה כחוק. לכן כל הסכם שמבוסס על עקירת יהודי מביתו אסור.

ז חילול ה': כאשר הנסיגה באה בכפייה מצד האומות, הרי שאם נסכים לוותר על הארץ שהקב"ה הנחיל לאבותינו ולנו, יש בכך חילול ה' ומצווה לקדש את ה' ולהתנגד לכל כפייה כנגד דת (יסוד זה יורחב בהלכה ו).

רב אליעזר מלמד - פניני הלכה, העם והארץ¹³

21.

ואילו כל המומחים הצבאיים היו קמים ואומרים כיום, שאם ניסוג אכן נשיג שלום אמיתי, יתכן והיינו אומרים שנשתנו הזמנים וכיום אין סכנת נפשות בנסיגה. אבל בפועל רבים מגדולי האסטרטגים הצבאיים סוברים שהנסיגה משטחי יש"ע תסכן את מדינת ישראל, ולכן אין לנו אלא דברי חז"ל, ואסור לוותר אפילו על קש ותבן בעירות שעל הגבול, וקל וחומר שאין לתת חלקים מארץ ישראל לידי אויבנו.^[4]

[4]. על יסוד זה חזר רבות האדמו"ר רבי מנחם מנדל שניאורסון ז"ל. והגרע"י הורה שלמען הלל נפשות מותר לסגת מחצלי ארץ ישראל, והרב ישראלי בחוות בנימין ח"א יג, סתר את דבריו. ועיין לעיל ג:ד. וכבר הוכח לאחר הסכמי אוסלו, כי לדקו חלו שאמרו כי הנסיגה תגרום ליותר סכנות. ואמנם מבחינה עקרונית דעת הרב ישראלי היתה שאם יהיה צורך שעל ידי נסיגה הריבונות הישראלית תתחזק בשאר חצלי הארץ, מותר לסגת. אמנם בפועל הנסיגות ממקומות שהיו תחת רשותנו, כמו סיני וחלקים מיש"ע, רק גרמה להגברת הלחץ והטרור עלינו. ועיין בהלכה הבאה ובהערה.

רב אליעזר מלמד - פניני הלכה, העם והארץ, האיסור ויתור לשונאים מחמת סכנת נפשות¹⁴

Rav Eliezer Melamed rules that it is prohibited to give away Eretz Yisrael for a promise of peace and that there are least **7 Torah prohibitions involved**. He understands that even those opinions, such as R. Ovadia Yosef, who ruled in principle that it was permitted to exchange land for peace, would not permit this in the context of the continuing violence. R. Melamed also points out that R. Shaul Yisraeli strongly opposed this psak of R. Ovadia Yosef, and that the Lubavitcher Rebbe - R. Menachem Schneerson - was always strongly opposed to any suggestion of Land for peace.

13. <http://ph.yhb.org.il/06-05-04/>

14. <http://ph.yhb.org.il/06-05-05/>

C6] R. MENACHEM SCHNEERSON

22. there is absolutely no benefit or advantage to be gained from giving away land, since their word is worthless, as we have seen in the past with all the assurances of peace, etc. As Rashi comments, "It is a halachah that Esav hates Ya'akov" and the Sages have spoken extensively on all of the ways in which kindness of the nations is really veiled sin. It is clear that Israel has nothing to gain from giving away land, as we have seen in the past – and even the recent past, in the episode twelve years ago in the Suez Canal. Especially during the past year, every time talk of surrendering territory is made known, there is a new wave of terrorism, increasing death and destruction, as we can clearly see.

Letter, Kislev 5729 (1968)

23. As I said, I was not referring to the City's true fate, but to the secret bargaining which is taking place in the inner diplomatic circles – which is quite publicized amongst the gentiles – regarding which part of the liberated territories to surrender, and which parts not to surrender. Though they have been carrying out this perilous bargaining for over a year, and even at the outset there were many who were of the opinion to return it, lately this belief has become more rampant.

Letter from Lubavitcher Rebbe to Rabbi Moshe Levinger in Hebron. December 12, 1968

24. All of the pressure, concessions and so on, are founded in, and encouraged by certain well-known, (Jewish) influential groups within Israel itself, whose influence on international relations is, at times, absolute. Moreover, they actually invite pressure, either directly or indirectly! An undeniable proof to this - one that I have already pointed out many times and that has even been publicized in the papers - is the fact that immediately after the Six-Day War they sent an official, though inconspicuous delegation, made-up of government representatives (ministers) to Washington with an offer to give back all of the territories that the Jews recaptured, in exchange for so-called "peace".

Letter of the Rebbe, Likutei Sichot p. 561

25. The Rabbis who declared that territories may be surrendered "for peace" based their opinion, among other things, on the information supplied to them (not by military experts) that territorial concessions would advance the cause of peace with the Arabs. Hence, they argued that the principle of pikuach nefesh that is at the root of the "straw and chaff" rule is not relevant to the situation at hand, but to the contrary. Actually, it is clear from the said Halachah that the deciding factor is not what the enemy demands or promises, but whether it is a case of *tiftach ha'aretz lifneihem* – opening the land before the enemy; in other words, giving them an opportunity to breach the defenses. Whether or not the return of territories would indeed be such a case is, of course, for the military experts to decide, and not for politicians.

Letter from Lubavitcher Rebbe 1981 - 5741 to Chief Rabbi Immanuel Jakobovits of Great Britain

26. I recently heard a bizarre and shocking rumor -- that the Israeli government is discussing and planning to give away portions of the Land of Israel. The discussions are currently focused on a five year plan called 'autonomy'. Discussions of autonomy plans are just a prelude to surrendering parts of the Land of Israel – and not just small territories, rather large expansive parts such as Judea, Samaria, Gaza, Hebron, and Jerusalem etc. This involves life-and-death issues!
As has been stated, it is irrelevant what the Jews think or say, and how they interpret it. What matters is how the gentiles understand it. They interpret the plan as one eventually leading to the surrender of parts of the Land of Israel and the establishment of a Palestinian state. You understand Arabic – so go and ask the Arabs who live there what their intention is in discussing a five year autonomy plan. You will see that they will tell you that their intention is that they will actually be given parts of the Land of Israel for the purpose of establishing a Palestinian state. It automatically follows that it is totally irrelevant how the Jews interpret it, because what matters is how the gentiles view the issue.

Public conversation of Lubavitcher Rebbe with Transportation Minister Moshe Katzav, Jan 15, 1992

C7] R. ELAZAR SHACH

27.

מדינה זו וזו לצידה, ומעצמה השני' מושך מדינה זו וזו לצדה, והמירון להעניק להן כל סוגי נשק הולך וגדל, וסוף סוף יהי' מלחמה, ומה יהי' אז גורלינו, ואיזה ערך יהי' אז אם יהי' לנו עוד ככרת ארץ, בתקופתנו ששיכלול כלי הנשק הגיע לשיא השכלול שאפשר להחריב עיירות ומדינות שלמות מרחוק, ומה שייך בזה שאין לותר ואסור לותר על מה שירושה היא לנו מאבותינו, וכי בנו הדבר תלוי וכידינו הוא זה, הלא גם עכשיו בלא סיוע של ארה"ב אפילו חודש אחד ופחות מזה אין לנו משלנו כלום כדי להתקיים, וכל אלו שמדברים גבוהה גבוהה, אנחנו, אנחנו, ואנחנו ננצח, הם רק בעיני דל גאה, שהקב"ה שונא אותו.

אולם בענין מה שכתב פלפול הלכתי בדבר החזרת שטחים בא"י, שעכשיו הם תחת שלטון ישראל ומפלפל בענין פקוח נפש, לדעתי הנחה זאת שזה נוגע לפקוח נפש אין זה ברור כלל וכלל, ויש הרבה מאנשי הצבא שרעתם היא בהיפך, ועל ידי השלום שיוגרם על ידי החזרת השטחים יתמעט הרבה שפיכת דמים, ולדעתי אין בזה צל של ספק, שכשישורר שלום יתמעט השפיכת דמים, וגם יש לקחת בחשבון לא רק מצבינו כאן בארץ ישראל אלא מצבינו בעולם כולו, כי כשאר שלום במזרח התיכון זה משפיע על אי שקט בכל העולם, שהמעצמות הגדולות מעורבין בזה, ויש התגרות בין האומות למשוך לצדן, שמעצמה זה מושך

Letter 29 Nov 1978

Rav Shach wrote that the realities of Jewish vulnerability in both Israel and the Diaspora meant that Land may and should be exchanged for a real peace opportunity which would lead to pikuach nefesh. He is concerned by the increasing dangers of antisemitism aimed against Diaspora Jews and caused by continued unrest in the Middle East. He also warns that an arms race which could lead to even bigger conflict may cause devastation c'v to Eretz Yisrael; in such a situation what would be benefit of more land!? He also emphasizes Israel's continued reliance on American support and dismisses the cries of Israeli nationalists who refuse to budge an inch as weak arrogance¹⁵!

• Rav Shach apparently turned to R. Yitzchak Hutner to support his position but R. Hutner refused, stating that 'agreement to other-than-biblical borders was tantamount to denial of the entire Torah'¹⁶. See however contrary reports of R. Hutner's position below.

C8] CHIEF RABBI LORD IMMANUEL JAKOBOVITS

28. No rabbinical authority disputes that our claim to a Divine mandate ... extends over the entire Holy Land within its historic borders and that halachically we have no right to surrender this claim. But what is questionable is whether we must, or indeed may, assert it at the risk of thousands of lives, if not the life of the State itself.

Any religious law is set aside, even fasting on Yom Kippur, if it involves a danger to life. Rabbis, in giving such rulings in respect of individuals, are required to rely on expert medical opinion to determine what constitutes such danger in particular cases. Similarly, it would seem, we are halachically compelled to leave the judgement on what provides the optimum security for Jewish life in Israel to the verdict of military and political experts, not rabbis. Included as a major factor in this difficult judgement must also be the overriding concern to preserve the Jewish character of Israel which may clearly depend on the proportion of Jews within the State. For in the suspension of religious laws for life-saving purposes, the threat to Jewish spiritual life and to physical life is considered alike. Most importantly also to be borne in mind must be some more intangible factors of Jewish religious and moral concern. The present ceding of some territory, if necessary and consistent with security requirements, may conceivably be justified as a ringing act of faith to promote regional, and indeed international peace, and as a goodwill gesture of immense value to establish friendly relations with the neighbouring peoples, ideals of human fellowship to which Judaism is passionately dedicated.

In an altogether unique category is Jerusalem. It enjoys a sanctity of its own and is the common possession of all Jews, wherever they may live, the gateway of all their prayers, the symbol of all their hopes, and now happily also the spiritual heart of Jewish learning, circulating inspiration to the most distant parts of our dispersion. To save life, one can amputate a limb or even excise parts of some internal organs. But not the heart!

If Only My People - pub. Weidenfeld and Nicolson, 1984

C9] R. AHARON LICHTENSTEIN

29. At the same time, argue the proponents of this position, there are military and political professionals who maintain that there is a reasonable chance that the present government's plan will save – again, in the long term – human lives, and/or it will preserve the Jewish demographic character of the state. There is no certainty regarding these issues, but in the opinion of many, there is also no certainty in the opposite direction. It is difficult to predict the future, and only a few days ago we read of prophets who saw 'vain and foolish visions' and, as opposed to Yirmiyahu, fed the public, who thirsted for their words, 'burdens of falsehood and deceit'. In any event, according to this argument, we should define the present decision as one involving the possible saving of lives (they obviously admit that there exists a danger to lives in the opposite direction, that in the short term the disengagement might put people's lives in greater danger, but, according to them, the matter remains uncertain), and examine every halakhic ruling connected to the matter accordingly.

15. Rav Shach called Israeli settlements in the West Bank and Gaza Strip 'a blatant attempt to provoke the international community' and called on the Charedi population not to move there.

16. See Shlomo Lorincz in *Milvei Shlomo* pages 296-297, Feldheim.

..... For example, what advice would His Honor give to a disciple of my revered teacher, Rabbi Yosef Dov Soloveitchik, ztz"l, who resolutely asserted that there is no prohibition to hand over portions of the Land of Israel to the nations of the world when there are considerations of saving lives, and even said that when we come to define these considerations, we must take into account the views of military and political leaders? And if someone thinks that, from a purely political perspective, the prospects of removing the settlements are greater than the dangers, and he anticipates that it will contribute to the saving of lives, and he wishes to participate in the initiative relying on the Rashba (*Responsa*, I, 413): 'And even the most pious of the pious are not permitted to do their work by way of trust [in God], but only in the manner of the world'

His Honor opens with the assertion that removing Jewish settlements is forbidden by Torah law because of the prohibition of *lo techanem*. However, it is common knowledge that His Honor permits the sale of land in the Land of Israel in order to deal with the problems of the Sabbatical year, and that He even encourages people to rely on this allowance. The problem of *lo techanem* also arises in connection with this sale, and as is known, the leading halakhic authorities have discussed the issue since the days of Rav Kook zt"l. Among the arguments in support of the allowance, it has been suggested that the prohibition only applies to the seven Canaanite nations, or, at the very least, that it is limited to idolaters, a category that does not include Moslems.

Extracts from a letter written by Rav Aharon Lichtenstein to Rav Avraham Shapira in Aug 2005 concerning disengagement from Gaza

- In an earlier speech at Yeshivat Har Etzion, R. Lichtenstein defended the Camp David accords with Egypt and cited Rav Yosef Dov Soloveitchik, Rav Moshe Feinstein, and Rav Yitzchak Hutner as ruling that Israel is permitted to exchange land for peace.
- However, R. Lichtenstein went on to relate that R. Zvi Yehuda Kook cried on the day the State of Israel was established, because of the disappointment that so much of Eretz Yisrael would not be included. R. Lichtenstein stated firmly that even if one does not agree with R. Kook's view on exchanging of land for peace, they must share his view regarding the kedusha of Eretz Yisrael! Surrendering Land for peace must involve great pain for a Jew, analogous to amputating a limb to save the life of an individual.

C10] R. YOSEF BER SOLOVEITCHIK

30. ... אבל אם לא יתאפשר המשך קיום המדינה אלא ע"י איזו פשרה של החזרת קרקעות למדינות ערביות היתה דעת רבינו (דלא כהמנחת חינוך) דבודאי מותר (וממילא מחוייבים) להחזיר, דפיקוח נפש של היישוב שבא"י דוחה למצות כיבוש הארץ.

נפש הרב, עמ' 98

Rav Soloveitchik took the position (against the *Minchat Chinuch*¹⁷) that *pikuach nefesh DOES* limit the obligation to conquer the Land. As such, Rav Soloveitchik supported in principle the concept of exchanging Land for peace.

C11] R. YEHUDA AMITAL

31. אמר לי - רבי, שני דברים יש לי בלבבי ואני אוהבן אהבה גדולה - תורה וישראל. אבל איני יודע אי זה מהן קודם? אמרת לי דרכן של בני אדם שאומרים תורה קדומה לכל. שנאמר (משלי ח'כב) ה' קָנְיָי רֵאשִׁית דְּרָכָיו. אבל הייתי אומר, ישראל קדושים קודמין. שנאמר (ירמיהו ב'ג) קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ

תנא דבי אליהו אליהו רבה (איש שלום) פרשה טו

Chazal raise the question - in a conflict between preserving the Torah of Israel and the People of Israel, which takes priority. They answer that the people must have priority.

32. עשר קדושות הן - ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות. ומה היא קדושתה? שמביאים ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם, מה שאין מביאים כן מכל הארצות.

משנה מסכת כלים פרק א משנה ו

The Mishna also states that the kedusha of Eretz Yisrael derives from the Torah and mitzvot that are performed in it.

- As such, R. Amital proposed an order or priority - 1. Am Yisrael; 2. Torat Yisrael; 3. Eretz Yisrael.
- R. Amital also pointed out the teshuva of R. Kook¹⁸ prohibiting work on Shabbat even to settle Eretz Yisrael¹⁹. Saving Jewish life, in turn, takes priority over Shabbat. Thus we see the same order of priority: Am Yisrael, Torat Yisrael, Eretz Yisrael.

17. We examined the *Minchat Chinuch* in the previous shiur. He rules that the concept of *pikuach nefesh* does NOT qualify the mitzva of conquering the Land since war, by definition, risks lives.

18. *Mishpat Kohen* 146.

19. See R. Shlomo Aviner *Techumin* 4:307-313.

C12] R. J. DAVID BLEICH

33. These comments are of course predicated upon the assumption that return of territory within a disputed area will not require any Jew to divest himself of title to land acquired. Alienation of real estate within the boundaries of the Land of Israel in favor of a non-Jew would obviously constitute a violation of lo tehanem.

It should be clearly established within the political framework of any peace settlement that Jews would enjoy the right to own land in any portion of Eretz Yisra'el whether or not the territory in question is within the political domain of a Jewish state. A Jew must be permitted to own land on the West Bank or even in Jordan itself, just as Arabs may, and do, own land within the boundaries of the State of Israel. Israel has made no attempt to interfere with the right of Arabs to own property within its borders. It should be equally clear that no Jew be required to abandon his property simply because it is located in an area to be returned to Arab sovereignty. Hence the question of actual sale of real estate should not arise in the context of current diplomatic negotiations. The sole question to be resolved is whether or not political sovereignty may be transferred without violation of a biblical prohibition. According to the numerous authorities who maintain that the prohibition against transfer of real property to non-Jews does not encompass every sale of property, but extends only to such sales which serve to enhance permanence of dwelling, it would appear that any action which accomplishes this result would be forbidden, even if the action in question does not involve an actual "sale" of real estate. Hence, according to these authorities, transfer of political sovereignty would, in itself, constitute a violation of the prohibition of lo tehanem

It must, of course, be added that this prohibition is no different from any other and hence is suspended for purposes of preservation of life. Accordingly, if Jewish lives hang in the balance, the sale of a parcel of land or the return of territory may well be warranted. Yet in the absence of a state of danger, the prohibition remains fully in force. Assuredly, return of territory cannot be countenanced in a situation in which the return of land may, in itself, contribute to increased danger by rendering the military situation even more precarious. There is no question that, under such circumstances, Jews do not have the right to return even the smallest piece of land within the boundaries of Eretz Yisra'el in order to gain political or economic advantages which are not based upon considerations of security. This, in the final analysis, constitutes the most crucial element in the analysis of the problem. The issue may be reduced to the question of whether or not return of occupied territories is indeed vital for the preservation of the safety and security of the inhabitants of the Land of Israel.

Should territorial concessions prove to be warranted and necessary they will yet be unrelated to the ultimate, divinely vouchsafed destiny of Israel. Considerations of security may mandate such concessions, but to no believing Jew will they afford occasion for rejoicing.

Judea & Samaria: Settlement & Return - Contemporary Halachic Problems Vol II 1983 pp 219 ff

D] DISMANTLING YISHUVIM AND DISOBEYING MILITARY ORDERS

- The issue of whether, when and why it is permitted to obey military orders is very connected to the above discussion. We will be'H dedicate a full shiur to it in the future. For now, we will look only at some of the outline issues.
- In most legal systems there is a requirement that soldiers MUST disobey certain orders which are deemed illegal. 'I was following orders' is no defence to war crimes.
- In Israeli law, there is a distinction between a legal order, which must be followed, a technically or formally illegal order which must also be followed, and a patently illegal order which must NOT be followed.
- An example of a technically or formally illegal order might be an unauthorized order to take army supplies from a certain storage facility, or an order to ignore the speed limit on a civilian road when there was no genuine emergency.
- An example of a patently illegal order would be to kill a civilian or an unarmed combatant who had surrendered.

34. The hallmark of manifest illegality is that it must wave like a black flag over the given order, a warning that says: "forbidden!" Not formal illegality, obscure or partially obscure, not illegality that can be discerned only by legal scholars, is important here, but rather, the clear and obvious violation of law Illegality that pierces the eye and revolts the heart, if the eye is not blind and the heart is not impenetrable or corrupt – this is the measure of manifest illegality needed to override the soldier's duty to obey and to impose on him criminal liability for his action.

Ruling of Judge Binyamin HaLevi in the Kfar Qasim trial - October 1958

35. It is not only a soldier's right to disobey an order that is patently illegal, it is his obligation. That is my demand as Chief of Staff.

Gadi Eisekot, IDF Chief of Staff 2016

- An IDF soldier has the right to their own political and religious views and must grapple internally about orders which go against his or her conscience; the IDF should take this into account and not place soldiers in impossible situations.²⁰
- The soldier may only lawfully refuse to obey an order which is patently illegal. This illegality will be based on Israeli and International Law. If however they chose to disobey an order which is not patently illegal, but which offends their conscience or religious or political beliefs, they will be subject all relevant military penalties for insubordination.
- It seems clear therefore that a soldier who refuses, on religious grounds, an order to dismantle a Yishuv or expel a Jew from any part of Eretz Yisrael may be subject to penalties for insubordination. They may choose to accept those consequences. This may also be true of a soldier who refused, on the grounds of conscience or politics, to protect a Yishuv over the Green Line.²¹
- In the lead up to the Expulsion from Gaza in 2005, this became a major debate. Some Rabbanim ruled that any order to dismantle yishuvim and expel Jews must be refused as being against Torah law, in the same way that an order to break Shabbat or eat non-kosher food without operational benefit must also be refused. See the Appendix for a 2005 teshuva from R. Yaakov Yedid, Rosh Yeshiva of the Hesder Yeshiva in Karmiel.
- Other Rabbanim disagreed and ruled that military orders must be obeyed.
- We will be'H return to this topic in more depth in a future shiur.

WE PRAY THAT GOD WILL BRING A LONG-LASTING PEACE TO AM YISRAEL AND TO ERETZ YISRAEL. IN THE MEANTIME, WE PRAY THAT GOD SHOULD GRANT WISDOM AND UNDERSTANDING TO ALL LEADERS OF THE JEWISH PEOPLE, SO THAT THEY CAN MAKE THE RIGHT DECISIONS WHICH WILL LEAD TO THE REDEMPTION OF OUR PEOPLE AND THE ENTIRE WORLD!

20. See <https://archive.jewishagency.org/disengagement/content/26403>

21. In the latter case, the issue of International Law will also be relevant.

APPENDIX - REFUSING MILITARY ORDERS²²

שלום לצוות "חברים מקשיבים"

אני רוצה להבין את פסק הרבנים האומר: כאשר פוקדים על חייל לפנות יישובים עליו לסרב פקודה. ברור שעלינו למסור את נפשנו להחזיק בריבונותנו על ארץ ישראל. אבל הרי בוודאי יש קו אדום. לדוגמא: ברור שרצח ראש הממשלה רחמנא ליצלן יעכב את התהליך לזמן מה. וברור שרצח ראש הממשלה הוא איסור חמור והוא קו אדום שאסור לנו לעבור אותו!!

אז היכן עובר הקו האדום? לי ברור שכל התנגדות דמוקרטית חוקית (הפגנות, הסברה, הגעה חוקית למקום הפינוי נוכחות והתנגדות פאסיבית לא אלימה לפינוי...) היא לגיטימית אבל מי אמר שמה שאלוקים "רוצה" הוא שנסרב פקודה לפינוי ונפרק בכך את צבא ההגנה לישראל? אולי זה הקו האדום? אולי סירוב כזה הוא כבר לא קדוש? מהיכן לרבנים שזה "מחיר" שמותר לשלם? הרי כל כך הרבה עומד מנגד! מי אמר שזה רצון ה' מאין להם?

תוכן התשובה: שלום וברכה. בגלל המשמעות הגדולה וכבודת המשקל של נושא השאלה ביקשנו מהרב יעקב ידיד, ראש הישיבה הגבוהה בכרמיאל, לענות עליה, וזו תשובתו:

שלום לך.

שאלת סירוב הפקודה היא שאלה כבדה לכל מי שמרגיש שותף לצה"ל, ולכל מי שאוהב את מדינת ישראל וערכיה. לא בקלות קיבלו הרבנים החלטה זו, ולא בפזיזות, חלילה, הורו אותה לרבנים. החשש הגדול העולה מתוך שאלתך בהחלט מדאיג את הרבנים, ובתהליך של ייסורים רבים הוא התקבל על ידם.

אולם לא סירוב הפקודה הוא הדיון האמיתי בינינו, סירוב הפקודה הוא דיון 'פיקנטי' שמכניס את מתנגדי ההתנתקות לפינה לא נחוצה. עיקר הדיון שלנו הוא האם ההתנתקות היא תוכנית מוסרית וערכית, האם נכון לפנות כך יישובים המגדלים שנות דור, באופן חד צדדי בלי תמורה ובלי מחיר. האם מותר לפנות אנשים מארצם, בלי לשאול את העם קודם לכן, האם מי שהצהיר על מדיניות אחת ונבחר בגללה יכול ללכת למדיניות אחרת בלי להיוועץ בשולחים - בציבור?

יש אנשים שמעדיפים שלא לענות לשאלות הקשות הללו, ובמקום זאת מקיימים כל הזמן דיון על סירוב פקודה. זה נוח יותר, זה שם אותם במקום אידיאלי יותר, אבל זה לא נכון. זו לא הנקודה ואסור לנו להפוך את הדיון הזה לעיקר הסוגיה. צריך לעורר ולהתעורר לעשות בכל הכלים הסבירים והדמוקרטיים, הכל כדי למנוע את מעשה הטרור הזה, לדבר, להפגין, לצעוק, להתפלל, להתיישב ולנסות עד כמה שניתן למנוע את הרגע שבו נתבקש לסרוב פקודה.

הכניסה שלנו לסוגיה הזאת הוא כלי שרת בידי אלה שמנסים לדחוף את הדיון לשם, כדי לא לענות על שאלותינו האמיתיות הנוגעות למהלך עליו הולכת ממשלה זו. אבל כיוון ששאלת אני אענה בנקודות קצרות:

[תשובה בקווים כלליים]:

א. תצא מנקודת ההנחה שהמשותף בינינו הוא שכולנו אוהבים את מדינת ישראל ואת צה"ל, כולנו משרתים בצה"ל ולכולנו חשוב שצה"ל לא יזיק חלילה, בטח לא מהצעדים שלנו.

ב. נקודת הנחה נוספת: מחויבותנו לתורה לקיום מצוותיה בדקדוק עד לפרטים ולפרטי הפרטים, וכל מה שנקבע בהלכה על פי דעת רבותינו מחייב אותנו.

ג. חובתנו לתורה ולמצוותיה היא הגורם המחייב אותנו לציית לצבא ולמדינה. מתוך תורה ומתוך מה שלימדו אותנו בתורה, אנו שותפים מלאים לחובות ולזכויות האזרחיות במדינת ישראל. וזאת מה שלמדנו על תהליך התחיייה ועל תפקיד מדינת ישראל בגאולתנו המתחדשת.

ד. ומכאן ברור שסדרי העדיפויות שלנו בכל חיינו ובוודאי גם בסוגיה זו הוא כזה:

ברור לחלוטין שאם יבוא מפקד לחייל ויאמר לו: "אני מפקד עליך לחלל שבת בפעולה כזו לנושא שהוא איננו מבצע, ולא מחייבת חילול שבת- לא נשמע לו, אע"פ שנענש בכניסה לכלא. ואם יחייבו אותנו להשתתף באירוע שיש בו איסור תורה, אע"פ שהוא פקודה מקובלת, לא נקיים אם אין הדבר משום פיקוח נפש.

ולכן אם זה נכון בכל מצווה- זה נכון גם במצוות ישוב הארץ. אסור לפנות יישובים - וזה לא מבצע, ואין בכך משום פיקוח נפש ולכן לא נקיים פקודה בלתי חוקית שכזו. נדמה לי שלמרות כל מורכבותם הדברים הללו די פשוטים. נכון הוא שישנו הבדל בין חייל בודד שלא מקיים פקודה, פלוגות שלמות שלא מקיימות פקודה, אולם מבחינת ההלכה אין היחיד יכול לקיים פקודה הנוגדת דעת תורה, רק בגלל שגם אחרים עושים כך. ה. בכל המבט הזה כלל לא נגענו בנקודה המוסרית. האם נכון לגרש אנשים כה רבים באופן כל כך אכזרי, ע"י מדיניות שלא עמדה למבחן הציבור? האם צורת קבלת ההחלטות ומידת הלחץ שמופעל על המחליטים לא דורש חשיבה נוספת? האם נכון לפרק שנות דור באופן חד צדדי, בלי שום ערבות לבטחון ישראל?

אולם בשאלות אלה אין אני מכהה את מה שנאמר בזה, זה מנוגד להלכה וזה אסור. חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו

הרב יעקב ידיד, ראש ישיבת ההסדר-גבוהה כרמי-אל

הערת המערכת: בנושא כה מורכב וכבד משקל, ישנן אמירות שונות, וכדאי שכל אחד ישאל את רבו מה לעשות וכיצד לנהוג בשעת מעשה, ויהי רצון שלא נזדקק להגיע לרגעים כאלו. חברים מקשיבים. התשובה התקבלה מחברים מקשיבים

יט באדר א', 28 בפברואר, 2005

22. A 2005 teshuva of R. Yaakov Yedid, Rosh Yeshiva of the Hesder Yeshiva in Karmiel.

<https://www.kipa.co.il/%D7%A9%D7%90%D7%9C-%D7%90%D7%AA-%D7%94%D7%A8%D7%91/%d7%a1d7%99d7%a8d7%95d7%91-%d7%a4d7%a7d7%95d7%93d7%94-%d7%9c%91d7%99d7%a6d7%95d7%a2-%d7%94d7%94d7%aa%0d7%aa%0d7%95d7%aa/>

To download more source sheets and audio shiurim visit www.rabbimanning.com